

Meetmed seksuaalkuritegude ennetamiseks ning seksuaalkuritegude toimepanijatele

Hinnanguliselt 1-3% meestest on seksuaalne huvi laste (alla 11-aastased) vastu, neil on lastega seotud seksuaalfantaasiad. See tähendab, et neil on osaline või täielik seksuaalne eelistus lastele – tähendab lihtsustatult öeldes pedofiiliat või hebefiiliat. Eestis tähendaks sellisest näitajast lähtumine 5000 – 15 000 meest (nt Saksamaal ca 250 000). Laste seksuaalselt väärkohtlejad võivad olla ka naised (erinevatel hinnangutel ca 10% väärkohtlemise juhtumitest). 30-50% laste vastu toime pandud seksuaalkuritegudest panevad toime alaealised (Eestis ca 10 juhtumit aastast, mis jõuavad registreeritud kuriteoni, ilmselt tegelik ulatus suurem).

Seksuaalse eelistuse kujunemise/tingituse põhjused ei ole täpselt teada. Samas on teada, et see probleem puudutab paljusid inimesi ühiskonnas – suurem osa neist on mehed, kelle jaoks on raske tulla toime enda seksuaalse eelistusega, ning nende perekonnad, sõbrad, tuttavad. Selle kalduvuse esmase teadvustamisega käivad kaasas hirm ning ebakindlus. Paljude jaoks, kes märkavad enda puhul seksuaalseid mõtteid laste suhtes, on see probleem ning nad teavad, et mõtete elluviimine ei ole aktsepteeritav. Samal ajal on neile selle teadmisega toime tulemine raske. Pedofiilne kalduvus piirab suhteid (seksuaal)partneritega või muudab need võimatuks. On fakt, et see toob endaga kaasa mitmeid probleeme normaalse elu elamisel, ning see võib viia enda seksuaalse eelistuse kontrollimatuseni. Üheks viisiks enda kalduvusele järgi anda, on lapsporno materjalide vaatamine internetis. Selliste materjalide tootmine ei ole mitte ainult laastav ohvrite vaimsele ning füüsiliselt tervisele, vaid tegemist on ka kuriteoga.

Selliste seksuaalhälvetega (*preference disorders*) – kas pedofiilia või mõni teine parafiilia – toimetulekuks on võimalik õpetada inimesi, kuidas sellega toime tulla. Professionaalse abi vastuvõtmine võib viia väga olulise eneseanalüüsini, mis puudutab just isiku seksuaalsust ning seksuaalset eelistust.

Loetelu seksuaalkurjategijate riski- (Fernandez et al. 2013) ning kaitsefaktoritest (Blacker et al., 2011; De Vries – Robbe et al. 2013).

Risk factors	Protective factors
Sexual self-regulation:	Healthy sexual interest
Sexual preoccupation	
Sex as coping	
Deviant sexual interest	
Significant social influences:	Social network – the capacity for emotional intimacy & satisfying relationships with other adults
Intimacy deficits:	Goal directed living – constructive social and professional support network
(in)capacity for relationship stability	
Emotional identification with children	
Hostility toward women	
General social rejection/loneliness	
Lack of concern for others	
General self-regulation:	

Impulsive acts	Structured group activity – engagement in constructive and rewarding employment or other activities
Poor cognitive problem solving skills	
Negative emotionality/hostility	
(Lack of) cooperative with supervision	Professional support
	Hopeful and persistent attitude to desistance

I Ennetusmeetmed

- Olukorrast tingitud väärkohtlemise ennetamine (*situational prevention*) avalikus ruumis ning kodus, organisatsioonide ja asutuste siseselt. Olukorrast tingitud võimaluste vähendamine:
  - Lastega üksi olemise situatsioonide vähendamine, reguleerimine;
  - Lastega töötavatele isikutele seatavad piirangud;
  - Kokkulepped või juhised - nt koolis õpetajatele, treeneritele jt.
  - Nähtavuse suurendamine (nt suletud uste vältimine jms).
  - Ennetuse mõju: üheselt mõistetav taunimine, suur vahelejäämise tõenäosus.
- Hoiakute kujundamine:
  - Homofoobia vähendamine
  - Teadlikkuse tõstmine seksuaalhäbelise käitumise põhjustest, ravivõimalustest ning muude sekkumiste tulemuslikkusest.
  - Oskuste andmine – laste ning ka täiskasvanute puhul seksuaalhäbelise käitumise märkamise ning abi otsimine.
- Lastele suunatud ennetusprogrammid
  - Isikliku turvalisuse tõstmise programmid: „ei“ ütlemise oskus; hea ja halva puudutuse vahel vahet tegemine; **Cool & Safe**¹.
  - Sotsiaalsete oskuste õpetamise programmid: enesekindlus ja eneseuhkus, sõprussuhted jms.
  - Turvaline keskkond: kool, huvialaringid, -klubid, toetavad vanemad (piiride seadmine), professionaalsed spetsialistid (kool, lasteaed, hoidjad jne), varajane märkamise.

4. Ennetusprogrammid (võimalikele) seksuaalkurjategijatele

Valitud programmide (Stopi It Now!, Kein Täter Werden jt) hindamise kohta on ülevaade siin:

<http://www.stopitnow-evaluation.co.uk/>

- Ravi- ja nõustamisprogrammid
  - **Dunkenfeld (Saksamaa):** „Kein Täter werden“, www.dont-offend.org
Osa Charite University haiglast (Berliin), ainult pedofiilidele (DSM-4), anonüümne nõustamine, tasuta. Tegeletakse ka teadusuuringutega.

Teavituskampaaniaklipid:

<https://www.youtube.com/watch?v=xuJ4erZq90I&rel=0> (lasteporno internetis)

<https://www.youtube.com/watch?v=vSvrDjOh2dc&feature=youtu.be&rel=0>

<https://www.youtube.com/watch?v=ck3uOCyWB50&feature=youtu.be&rel=0>

¹ <http://www.coolandsafe.eu/index.php>.

2005. aastast on pöördunud 1958 isikut; läbi viidud 850 kliinilist intervjuud, teostatud diagnostikat; umbes 400 patsiendile on pakutud nõustamist; 95 meest on programmi läbinud, 38 meest ravil, 10 ootejärjekorras, hetkel 6 erinevas linnas Saksamaal.

- **Brydcirklen (Taani)**² (Break the Circle). Osapooled: Taani Punane Rist (*Red Barnet*), *Save the Children Denmark*; *Sexologisk Klinik Rigshospitalet*. Teenused: nõustamine; veebilehekülj ning nõustamistelefon täiskasvanutele, kellel on seksuaalne huvi laste vastu. Veebilehel on kirjeldatud erinevaid käitumisviise, kellel on huvi laste vastu ning julgustab neid otsima nõustamis- ning ravivõimalusi selleks, et hoiduda laste seksuaalsest väärkohtlemisest
- **Stop it Now!** UK ja Holland: <http://www.stopitnow.org.uk/>
Teavituskampaania klipp: <https://www.youtube.com/watch?v=kqtjiPW4ey4>

Helistavad need täiskasvanud, kes muretsevad enda seksuaalkäitumise pärast, teiste (sh pereliikmete, eks-partnerite, sõprade) seksuaalkäitumise, - hälvete pärast, lapse või noore seksuaalhälbelise käitumise pärast. Võimalik helistada ka kahtluse korral, et last on väärkoheldud (neid kõnesid all-olevatele liinidele ei ole tulnud).

Politsei jagab infolehti, flaiereid võimalikele seksuaalkurjategijatele, sh pornograafisüütegude puhul. Võimalus nt menetluse vältel pöörduda abi saamiseks.

- Veebileheküljed, nõustamisleheküljed: www.pedofilie.nl,

II Tugiteenused

- *Inpatient/outpatient* raviprogrammid, nõustamine. Näiteks Hollandis peamiselt kohtu kaudu teraapiasse, (osalisele) sundravile suunamine 6 haiglas³. Ravi- ning nõustamisteenust pakutakse eesmärgiga tagada patsientide taas-sisenemine ühiskonda. Noorte nõustamiskeskused, seksuaaltervise kliinikud

III Sekkumisprogrammid

3.1. Alaealistele seksuaalkuriteo toime pannud isikutele

On leidnud laialdast kinnitust, et laste seksuaalse väärkohtlemise ära hoidmiseks ning sellega tegelemiseks, tuleks kasutada nõ avaliku tervishoiu lähenemist.⁴

- Multisystemic Therapy for Youth with Problemic Sexual Behaviour (MST-PSB)⁵: USA, ÜK, Kanada *Multisystemic Therapy for Youth with Problem Sexual Behaviors (MST-PSB)* on kliiniline mugandus MSTst, mis on mõeldud käitumisprobleemidega noortele, ning see on mõeldud seksuaalhälbelise käitumisega noorte (ning nende perede) nõustamiseks. Programmi lahutamatu osa on: *Evidence-based (randomized clinical trials); Designed by Co-Developer of Original MST Model; Blueprints Model Program; National Registry of Evidence-Based Programs and Practices (SAMSHA); Delivered in Home and Other Community Settings; Addresses the Multiple Determinants of Problem*

² http://www.psykiatri-regionh.dk/menu/Centre/Psykiatriske+centre/Psykiatrisk+Center+Kobenhavn/Center/Undersoegelse+og+behandling/Afdelinger+og+klinikker/bryd_cirklen/bryd_cirklen.htm

³ <http://www.hoevenkliniek.nl/english/tbs/about-tbs>.

⁴ Mercy, J. 1999: Haveing new Eyes: Viewing Child Sexual Abuse eas a Public Health Problem, *Sex Abuse* 11: 317, Pinheiro, P. (2006) *World Report on Violence Against Children*. Geneva. United Nations; WHO (2006) *Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence*.

⁵ <http://www.mstpsb.com/Pages/default.aspx>

Sexual Behavior; Individualized Safety Plan for Each Youth and Family; Professional Training and Support; Quality Assurance and Fidelity Measures; Licensed MST-PSB Provider Sites.

- **Kognitiiv-käitumisteraapial tuginevad programmid:** nt *Mandatory Educational Programmes for Young Sex Offenders* (Hollandi justiitsministeerium)⁶

Seksuaalvägivalla vähendamiseks on vaja toetada nii seksuaalvägivalla ohvritele kui ka alaealistele, kes on esmakordselt seksuaalkuriteo toime pannud (nõ "esmatimepanijad, - rikkujad"). Uute ohvrite ennetamiseks tulevikus, saab pakkuda tuge alaealistele seksuaalkurjategijatele. Programmi peamine sisu on aidata alaealiste seksuaalkurjategijatel mõista, millest nende käitumine tingitud on ning julgustada neid enda käitumist muutma, arendades teisi oskusi ning toimetulekuvõtteid. Paljud sellistest programmist tuginevad kognitiiv-käitumisteraapia lähenemisele (*cognitive behavioural therapeutic*), milles stereotüübid ning valed kujutelmad (eelarvamused, kinnisideed) seksuaalsusest ning suhetes, sh soopõhine käitumine (soorollid) kujundatakse ning parendatakse. Lapsevanematel on programmis või koolitusel oluline osa.

3.2. Täiskasvanutele

Antud sihtrühma nõustamine toimub avaliku tervishoiuteenuse pakkumise põhimõttel – ühine pingutus ning tegevused vähendamaks laste seksuaalset väärkohtlemist. Ennetusel on 3 tasandit:

- Esmane potentsiaalsetele väärkohtlejatele, tähelepanu all on riski- ning kaitsefaktoritel;
- Teisene: ennetus kitsamatele sihtrühmadele, nt esmakordselt õigusrikkumise toimepanijatele;
- Kolmas tase: kui väärkohtlemine on aset leidnud, seksuaalkurjategijatele.
-
- Riskihindamine
  - Static jt
  - Alaealiste seksuaalkurjategijate riskihindamine
- Polügraafi, pletüsmograafi⁷ kasutamine
- Psühhiaatiline ravi
- Vanglas rakendatavad programmid seksuaalkurjategijatele:
  - Uus suund, Soomes „Uusi Suunta“⁸. Soomes soovitakse programmi läbi viia ka väljaspool vanglat. Mõeldud nõ madala või keskmise riskiga seksuaalkurjategijatele.
  - Kõrge riskiga seksuaalkurjategijate programmid
- Kriminaalhooldus, vanglast vabanenutele:
  - Hollandi programm.
  - Seksuaalkurjategijate registrid

Lisalugemist seksuaalkurjategijate kohtlemisest Eestis:

<http://www.kriminaalpoliitika.ee/seksuaalkurjategijate-kohtlemine-ja-ravivoimalused>.

⁶ <http://www.rutgerswpf.org/article/interventions-juvenile-sex-offenders>

⁷ <http://translate.google.cz/translate?sl=cs&tl=en&js=n&prev=t&hl=cs&ie=UTF-8&u=www.plethysmograph.eu>

⁸ https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/57908/Heinola_Milla_Hirvinen_Karolina.pdf?sequence=1